

УДК 39:[001.89-057.875:378.4(477.83-25)“190/194”] DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2022.22-23.3626>
ORCID ID: 0000-0002-7817-6730

НАУКОВІ ТОВАРИСТВА СТУДЕНТІВ-НАРОДОЗНАВЦІВ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД ТА ДІЯЛЬНОСТІ

Роман ТАРНАВСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра етнології
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: roman.tarnavskiy@lnu.edu.ua

Характеризуються особливості організаційних засад наукової роботи студентів-народознавців Львівського університету на різних етапах його історії – як Цісарсько-королівського університету імені цесаря Франца І у Львові (до 1918 р.), як Університету Яна Казимира у Львові (1919–1939) та як Львівського державного університету імені Івана Франка. Особливу увагу приділено формам діяльності студентських наукових товариств. Порівняно Коло антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові та синхронне йому Коло етнологів-студентів Університету Стефана Баторія у Вільні.

Ключові слова: Львівський університет, студентські наукові товариства, етнологія, антропологія, фольклористика.

Від початку ХХ ст. Львівський університет перетворився на один із провідних народознавчих центрів Європи. Це стало можливим зокрема завдяки діяльності у ньому спеціалізованих підрозділів – катедри антропології та етнології та Антропологічно-етнологічного інституту під керівництвом професора Яна Чекановського (1913–1939), катедри етнології та Етнологічного інституту, які очолював професор Адам Фішер (1924–1939), катедри фольклору й етнографії, керував якою академік Філарет Колесса (1939–1941, 1944–1947). Діяльність цих підрозділів досить добре висвітлена в історіографії. Натомість один із важливих аспектів розвитку народознавства у Львівському університеті – студентська наукова робота – залишається ще мало дослідженим. Тож метою пропонованої статті є висвітлення діяльності наукових товариств студентів-народознавців до ліквідації радянською владою в 1947 р. у Львівському університеті цього наукового напрямку.

На кінець ХІХ ст. у Львівському університеті (офіційна назва – Цісарсько-королівський університет імені цесаря Франца І у Львові) існувала чимала кількість студентських товариств різноманітного спрямування: суспільно-політичного, освітньо-наукового тощо¹. Українські студентські товариства брали активну участь у боротьбі за Український університет у Львові. Серед них виокремимо діяльність “Академічної Громади”, заснованої на загальних зборах українських студентів Львівського університету 26 січня 1896 р. за присутності

професорів Олександра Колесси, Михайла Грушевського та Петра Стебельського. Одним зі співзасновників та керівників товариства був студент філософського факультету, майбутній видатний антрополог Іван Раковський. “Академічна Громада” існувала (з перервами) до 1921 р., коли польська поліція під приводом, що товариство організовує записи на навчання в Українському університеті у Львові, заборонила її роботу².

Освітньо-просвітницька діяльність багатьох товариств, зокрема й “Академічної Громади”, охоплювала популяризацію народної творчості серед студентів та широкого загалу. Проте існували й спеціалізовані студентські організації, спрямовані на розвиток народознавчих студій. Зокрема, у “Хроніці Львівського університету” за 1898–1910 рр. згадано про діяльність так званих наукових кіл, заснованих студентами при Географічному інституті під керівництвом професора Антонія Реманна: географічного, краєзнавчого, етнографічного кіл та кола, організованого українськими студентами з метою комплексно опрацьовувати та видавати загальну й описову географію українських земель³. У працях, присвячених історії Львівського університету, польські терміни “kółko”, “koło” на означення студентських товариств часто перекладають як “гурток”. У цьому контексті згадаємо Етнографічно-статистичний кружок, організований у 1883 р. за участю Івана Франка⁴. Саме “кружок” є дослівним відповідником “kółka”, проте вважаємо за можливе для окреслення відповідних студентських товариств уживати назву “коло” як науковий термін. Докладніші відомості про діяльність Етнографічного кола студентів Львівського університету на початку ХХ ст. та інших схожих товариств народознавчого спрямування, на жаль, відшукати не вдалося. Опрацьовані джерела фіксують лише появу 1928 р. Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові (офіційна назва Львівського університету впродовж 1919–1939 рр.).

Мережа академічних товариств в Університеті Яна Казимира у Львові впродовж 1920-х–1930-х років була доволі розгалужена. Норми їхньої діяльності обумовлювали університетські статuti. Наприклад, у розділах “Академічні товариства та корпорації” статутів 1926 та 1929 рр. та “Академічні товариства” проекту статуту 1934 р. ішлося, що студентські організації Львівського університету повинні мати куратора, призначеного академічним сенатом з професорів чи доцентів на річний термін: після закінчення цього терміну викладача могли

¹ Микола Крикун, “Львівський університет австрійського періоду”, *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка. Том I: А–К* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка), 48–53.

² Володимир Качмар, “Академічна громада”, *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка. Том I: А–К* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011), 124–125.

³ *Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9–1909/10)*, zestawił Dr. Wiktor Hahn (Lwow: I Związkowa drukarnia, 1912), 488.

⁴ Іван Франко, “[Засідання етнографічно-статистичного кружка]”, Іван Франко, *Додаткові томи до зібрання творів у п'ятдесяти томах. Том 53: Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці (1876–1895)* (Київ: Наук. Думка, 2008), 122, 123.

призначати куратором повторно. Куратори виконували функції посередників між керівництвом факультетів та університету і відповідними студентськими організаціями (нагляд за їхньою діяльністю вело також Міністерство віросповідань та народної освіти Польської Республіки). На початку академічного року товариства та корпорації мали повідомити ректора про свою адресу та подати список членів керівництва (якщо ставалися зміни, то про них необхідно було поставити до відома ректора), а наприкінці року – звіт про діяльність організації. До керівництва академічних товариств та корпорацій могли належати лише студенти та вільні слухачі Університету Яна Казимира у Львові, натомість статуту 1920-х років, на відміну від проєкту статуту 1934 р., передбачали, що їхніми членами могли бути й колишні студенти. Статути обумовлювали й існування у Львівському університеті організацій, які охоплювали представників інших навчальних закладів: опіку та нагляд за їхньою діяльністю також забезпечував академічний сенат Університету Яна Казимира у Львові, проте питання підзвітності керівництва визначало Міністерство віросповідань та народної освіти. Академічний сенат мав право розпустити товариство чи корпорацію або заборонити їхню діяльність. На відміну від університетських статутів 1926 та 1929 рр., у проєкті статуту 1934 р. особливу увагу звернено на політичний аспект, пов'язаний з діяльністю студентських товариств: їм було заборонено займатися політичною діяльністю, а щодо різноманітних питань, зокрема, стосовно назви та характеру організацій зроблено відсилки до розпоряджень Міністерства віросповідань та народної освіти (окремі норми ставали перешкодою вживати у назвах товариств термін “український”)⁵.

Кола серед студентських товариств і корпорацій становили окрему групу. Крім студентів-етнологів, антропологів та археологів-праісториків, товариства такого типу заснували, зокрема, філологи, а також окремо полоністи, германісти, романісти, орієталісти, історики літератури, історики, а ще студенти, які спеціалізувалися з політичної історії, соціальної та економічної історії, історії мистецтва, педагогіки, історики права, музикологи, філософи, економісти, математики й фізики, природничники й окремо хіміки та географи⁶.

⁵ *Statut Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie* (Warszawa, 1926), 24; *Statut Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie* (Warszawa, 1929), 26, 27; *Projekt Statutu Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie* (Lwów, 1934), 38, 39.

⁶ *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32* (Lwów: Drukarnia naukowa, 1931), 175–177; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33* (Lwów: Drukarnia naukowa, 1932), 161–162; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akad. 1933/34 i 1934/35* (Lwów: Drukarnia naukowa, 1934), 84–89; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36* (Lwów: Drukarnia naukowa, 1935), 82–87; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1936/37 i 1937/38* (Lwów: I Związkowa drukarnia, 1937), 89–94; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39* (Lwów: I Związkowa drukarnia, 1938), 80–84.

Перші загальні збори Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові відбулися о 19 годині 6 лютого 1928 р. в залі Етнологічного інституту. Їх відкрив член комітету засновників товариства Едвард Олексін (народився 1904 р. в Ряшеві⁷). На зборах були присутні студенти, професори Я. Чекановський, А. Фішер та Л. Козловський, доктори Гіза Френкель, Тадеуш Сулімірський та інші гості. У доповіді Е. Олексін наголосив, що нове студентське коло засноване за підтримки зазначених професорів як майданчик для розвитку антропологічних наук – антропології, етнології, праісторії, а також споріднених з ними галузей наукового знання – не лише серед членів товариства, а й суспільного загалу. Наступним після вступної доповіді питанням порядку денного загальних зборів було ухвалення статуту Кола антропологічних наук. В обговоренні його проекту взяли участь Я. Чекановський, А. Фішер, Л. Козловський, Г. Френкель, Т. Сулімірський (після внесення запропонованих ним правок статут одностайно затвердили). Далі комітет засновників подав на розгляд зборів список кандидатів до керівництва кола, який також схвалили. До першого складу керівництва Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові ввійшли: Е. Олексін (президент), Ян Фальковський і Тадеуш Генцель (заступники президента), Б. Нагель (секретар) та Саломон Чортковер (скарбник), а також як члени Марта Григляшевська, А. Нешель, Маркіян Смішко та Юзеф Гаек. До ревізійної комісії ввійшли доктор Т. Сулімірський, Ірина Гургула та С. Ленкавський. Зрештою ухвалено розмір вступних та щомісячних внесків для звичайних і так званих допоміжних членів, визначено дні для наукових зібрань⁸.

Другі загальні збори Кола антропологічних наук відбулися 10 грудня 1928 р. На них обрано нове керівництво – президент Т. Генцель, перший віце-президент Ю. Гаек, другий віце-президент М. Смішко, секретар Генрик (Генах) Перльс, скарбник С. Чортковер, а також Гелена Цегак, що спеціалізувалася з археології (23 травня 1928 р. на науковому засіданні товариства виголосила реферат на тему “Троянська проблема”⁹). Наступним президентом товариства став Я. Фальковський¹⁰. На жаль, про подальше керівництво кола інформацією не володіємо. Перші три його президенти засвідчують, що очільниками товариства обирали по черзі представників секцій: преісторичної (Е. Олексін), антропологічної (Т. Генцель), етнологічної (Я. Фальковський). Вони ж мали бути репрезентовані в кожному керівництві, відповідно, як президент і два віце-президенти: його перший склад – Е. Олексін (преісторія), Я. Фальковський

⁷ ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 800: Книга протоколів складання докторських іспитів і відгуків на докторські роботи, гуманітарний факультет, 1932–1933, арк. 47 зв.

⁸ Edward Oleksin, “Koło Nauk Antropologicznych Studentów U. J. K. we Lwowie”, *Lud* 26 (1927): 130.

⁹ Józef Gajek, “Sprawozdanie z czynności “Koła Nauk Antropologicznych” studentów U. J. K. za rok 1928/1929”, *Lud* 27 (1928): 191–192.

¹⁰ *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32*, 176; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33*, 161.

(етнологія), Т. Генцель (антропологія); другий склад – Т. Генцель (антропологія), Ю. Гаєк (етнологія), М. Смішко (преісторія).

Для поповнення бюджету кола його керівництво зверталось з проханням про дотації до академічного сенату університету, магістрату Львова, Міністерства віросповідань та народної освіти. У перший рік діяльності бюджет товариства становив 1 365 злотих (1 000 злотих отримано від міністерства, решту – завдяки членським внескам), за які придбали прилади для антропологічних обмірів (158 злотих) та фотоапарат (517 злотих), потрібний для комплексних польових досліджень. Упродовж 1928 р. коло розпочало формувати й власну бібліотеку (її поповнили 30 томами, більшість з яких подарували Я. Чекановський, А. Фішер та Л. Козловський)¹¹.

Кураторами Кола антропологічних наук були викладачі-народознавці, зокрема, упродовж 1930–1933 та 1936–1939 рр. – Я. Чекановський, у 1933–1936 рр. – Болеслав Росінський. Адреса товариства залишалася незмінною – вул. Маршалковська 1 (нині – Університетська 1)¹², тобто вочевидь приміщення інституту під керівництвом Л. Козловського.

Діяльність Кола антропологічних наук Університету Яна Казимира у Львові мала декілька напрямів: організація польових експедицій – археологічних, етнологічних, антропологічних (з використанням коштів з бюджету товариства) – та наукових засідань, на яких заслуховували й обговорювали наукові реферати звичайних членів товариства, а також допоміжних членів, якими найчастіше були доктори філософії (початок наукових засідань – зазвичай 19-та година – засвідчує, що вони відбувалися після занять і збирали ентузіастів, готових жертвувати задля розвитку науки своїм вільним часом). На наукових засіданнях кола завжди були присутні професори Я. Чекановський, А. Фішер, Л. Козловський, які брали участь в обговоренні рефератів, засвідчуючи вагомість студентських ініціатив. А щоб послухати реферат Станіслава Клімека на тему “Дослідження антропології американських індіанців”, виголошений у 1928/1929 навчальному році, наукове засідання кола відвідав навіть ректор Юзеф Семірадський, який свого часу був учасником експедицій на теренах Америки (зазначив, що результати дослідження доповідача підтвердили результати його наочних спостережень). Тематика рефератів, заслуханих на наукових засіданнях товариства, доводить реалізацію задекларованого на Перших загальних зборах

¹¹ Gajek, “Sprawozdanie z czynności “Koła Nauk Antropologicznych” studentów U. J. K.”, 191–192.

¹² *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32*, 176; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33*, 161; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akad. 1933/34 i 1934/35*, 85; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36*, 83; UL S, *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1936/37 i 1937/38*, 90; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39*, 82.

завдання – розвивати близькі до антропології, етнології та праісторії галузі наукових знань. Наприклад, на першому науковому зібранні кола, що відбулося 17 лютого 1928 р., з дискусійним рефератом виступив допоміжний член товариства доктор Кароль Кораний. Тема доповіді “Заклинання та спокуси перед церковними судами у Польщі в XV та першій половині XVI століття” була на помежах і етнології та історії права. Вочевидь, проблематика зацікавила членів товариства, позаяк К. Кораний виголосив реферат і на науковому засіданні 1-го лютого 1929 р.: доповідь на тему “Диявол у процесі” спиралася на матеріали судових процесів епохи середньовіччя з теренів Польського Королівства та Західної Європи¹³. Натомість тематика реферату, який виголосив 20 листопада 1928 р. Владислав Капроцький, була з ділянки соціології: “Про методи розпізнавання соціологічних явищ”¹⁴.

Відмінність Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові від схожих студентських товариств інших університетів Польської Республіки полягала в тому, що одним з його завдань було згуртувати студентів трьох споріднених галузей – антропології, етнології та праісторії (Ю. Гаєк зазначав, що це “перше такого роду наукове вогнище в Польщі”¹⁵).

Для порівняння зазначимо: ще в березні 1925 р. засновано Коло етнологів-студентів Університету Стефана Баторія у Вільні (нині – м. Вільнюс), яке репрезентувало лише одну галузь (проіснувало, вочевидь, до кінця 1930-х років, бо в 1938/1939 навчальному році серед наукових товариств університету не згадане). Організаційні засади Кола етнологів-студентів Університету Стефана Баторія у Вільні були дуже схожими на принципи діяльності Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові. Воно мало керівництво, що очолював президент. Першим цю посаду обіймав засновник товариства Міхал Дзядович, що вже працював заступником молодшого асистента семінару етнології та етнографії. Після трагічної смерті молодого вченого в 1928 р. коло очолила Марія Знамеровська-Прюффер. Як і Коло антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові, Коло етнологів-студентів Університету Стефана Баторія у Вільні мало куратора: у середині 1920-х – першій половині 1930-х років ним була заступник професора, доцент Цезарія Бодуен де Куртене-Еренкройц, у 1935/1936 навчальному році –

¹³ Докладніше про дослідника див.: Роман Тарнавський, “«Кабінетні вчені» Етнологічного інституту Університету Яна Казимира у Львові: Іван (Ян) Кухта та Кароль Кораний”, *Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту* 4 (2018): 8–14.

¹⁴ Oleksin, “Koło Nauk Antropologicznych Studentów U. J. K. we Lwowie”, 130–131; Gajek, “Sprawozdanie z czynności “Koła Nauk Antropologicznych” studentów U. J. K.”, 192.

¹⁵ Gajek, “Sprawozdanie z czynności “Koła Nauk Antropologicznych” studentów U. J. K.”, 191–192.

¹⁶ *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1924/25, 1925/26 i 1926/27* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1927), 20, 40; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1927/28 i 1928/29* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1929), 18, 88; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1933/34 oraz zmiany zasły w latach 1929/30, 1930/31, 1931/32, 1932/33* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego,

професор Едвін Кошмедер, а далі два роки поспіль – професор Казімеж Мошинський¹⁶.

Важливим для розуміння особливостей Кола антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові є характеристика умов та напрямів діяльності віленського Кола етнологів. Бюджет цього товариства був невеликим: наприклад, у 1926/1927 навчальному році він становив 115 злотих. У 1930 р. магістрат Вільна за посередництвом ректора Університету Стефана Баторія надав колу дотацію в розмірі 1 000 злотих. Для поповнення бюджету керівництво товариства також вдавалося до організації лотерей. Коло заснувало власну бібліотеку, домовилося про лекції рисунку для етнографів. Напрями діяльності товариства полягали у виголошенні рефератів та лекцій, організації експедицій і поповненні за їхніми результатами Етнографічного музею, укладанні на основі праць університетської бібліотеки етнографічної бібліографії. У 1925 р., зважаючи на організаційну роботу, був виголошений лише реферат М. Дзядовича “Про прислів’я”; з наступного навчального року розпочалося запрошення професорів для читання лекцій, після яких відбувалися дискусії (у грудні 1930 р. на наукове засідання коло запросило А. Фішера), а від 1927/1928 навчального року наголос почали робити на рефератах членів товариства (“самоосвіті”). В останній третині 1920-х років Коло етнологів-студентів Університету Стефана Баторія у Вільні оголосило конкурс на найліпший опис експоната з університетського Етнографічного музею, розповсюдило (зокрема, завдяки публікації в часописі “Lud”) анкету про вироби з кінського волосу (“копитки”), запланувало зробити комплексне (“монографічне”) дослідження одного із сіл Віленщини¹⁷.

1934), 48; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1936), 28, 50; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1936/37* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1937), 28, 50; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1937/38* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1938), 28, 51; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39* (Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1939), 150; M. Z. P. [Maria Znamierowska-Prüfferowa], “Koło Etnologów studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie”, *Lud* 30 (1931): 269–272.

¹⁷ *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1924/25, 1925/26 i 1926/27*, 20, 40; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1927/28 i 1928/29* 18, 88; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1933/34 oraz zmiany zasile w latach 1929/30, 1930/31, 1931/32, 1932/33*, 48; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36*, 28, 50; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1936/37*, 28, 50; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1937/38*, 28, 51; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39*, 150; M. Z. P. [Maria Znamierowska-Prüfferowa], “Koło Etnologów studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie”, 269–272; “Ankieta Koła Etnologicznego Stud. Uniw. Stefana Batorego”, *Lud* 26 (1927): 139.

¹⁸ Наприклад, за 1940 р. джерела фіксують існування “Наукового гуртка студентів історії стародавнього світу Л.Д.У.” або гурток під керівництвом завідувача катедри географії Ю. Полянського (ДАЛО, ф. Р-119, оп. 3, спр. 195: Звіти про роботу кафедр історії стародавнього світу, середніх віків, нової історії, археології та історії мистецтва за 1939/40 н. р., 1940, арк. 23–24; Спр. 175: Навчальні плани для I–III курсів природничого факультету, 1940, арк. 19).

Студентські наукові товариства діяли у Львівському університеті й у 1939–1941 рр.¹⁸ Проте відомостей про студентські наукові гуртки при тодішніх кафедрі фольклору й етнографії та кафедрі антропології на початку 1940-х років відшукати не вдалося. У 1944/1945 навчальному році в університеті діяло 22 студентські наукові гуртки, членами яких було приблизно 200 осіб (переважно виголошували доповіді, зачитували реферати і виготовляли стінгазети), проте гуртків, які б спеціалізувалися на народознавчій проблематиці, не зафіксовано: лише зазначено, що значна кількість членів різних гуртків відвідувала семінар з української літератури, яким керував академік Михайло Возняк, присвячений темі “Слово о полку Ігоревім”¹⁹. Натомість у звіті про роботу філологічного факультету за 1946/1947 навчальному році в рубриці “Студентські наукові гуртки” записано: “Найбільш систематично працювали 2 гуртки: лінгвістичний, під керівництвом доц. Кротевича і фольклорно-етнографічний, під керівництвом доц. Скорика. Але тематика і цикл гуртків обмежувалась більше питаннями навчальної програми. Можливості крайознавчої лінії в роботі гуртків шкодила відсутність потрібної матеріальної бази (потрібний фонограф та ін.). Цим і пояснюється недостатний науковий рівень більшості розроблених на гуртках тем: “Походження мови”, “Способи вираження синтаксичних відношень”, “Форма слова” та ін. (лінгвістичний гурток), “Сторіччя з дня народження Миклухо-Маклая”, “Про радянську етнографію”, “Народні казки” (фольклорно-етнографічний гурток)”²⁰.

Згідно зі спогадами відомого мовознавця та мистецтвознавця Лідії Коць-Григорчук, яка в 1945–1949 рр. навчалася на філологічному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка, саме вона була засновницею та першим керівником Гуртка фольклору й етнографії. Після того як Л. Коць-Григорчук заснувала інше студентське товариство – Гурток української мови при відповідній кафедрі, керівництво Гуртком фольклору й етнографії вона передала своїй заступниці Марії Вальо²¹. Отже, доцент кафедри фольклору й етнографії Михайло Скорик, вочевидь, був керівником гуртка у статусі куратора. Натомість товариство мало керівників, обраних зі складу його членів-студентів.

Унікальну інформацію про діяльність Фольклорно-етнографічного гуртка на підставі архівних джерел та інтерв’ю з Андрієм Пашуком, що був членом цього студентського товариства, зібрав Ігор Гілевич. Наприклад, до гуртка належали студенти переважно молодших курсів, і не лише філологічного факультету, а й

¹⁸ ДАЛО, ф. Р-119, оп. 7, спр. 1: Звіти про навчальну і наукову роботу університету за 1944/45 н. р., 1945, арк. 11 зв., 12.

²⁰ ДАЛО, Р-119, оп. 20, спр. 18: Звіт про роботу філологічного факультету за 1946/47 н. р., 1946–1947, арк. 10.

²¹ “Спогади Лідії Коць-Григорчук про Львівський університет у 1940-их рр.”, інтерв’юєр Юлія Цимбала. *Архів Львівського університету*. 25.02.2016, доступ отримано 20.08.2020, <https://archive.lnu.edu.ua/spohady-lidiji-kots-hryhorchuk-pro-lvivskyj-universytet-u-1940-yh-rr>.

історики. Одним з головних завдань його членів було збирати фольклорно-етнографічні матеріали (студенти записували відомості переважно у своїх рідних селах), які здавали на катедру фольклору й етнографії²². Перед виходом у “поле” студентів інструктували щодо методики польового дослідження, а також стосовно тем, на які варто звернути увагу. Члени гуртка мали спеціальні посвідчення. Загальний нагляд за діяльністю гуртка вів ректорат університету²³. До речі, питання студентських наукових товариств постійно обговорювали на нарадах із членами їхніх бюро, проводили для них доповіді про організаційні форми, методи та завдання гурткової роботи тощо²⁴.

На підставі викладеного матеріалу можна зробити такі висновки.

Однією з важливих складових організації народознавчих студій у Львівському університеті були студентські наукові товариства, організовані безпосередньо з ініціативи студентів, зацікавлених різними галузями народознавства. Одне з перших таких товариств – Етнографічне коло – виникло при Географічному інституті Цісарсько-королівського університету імені цесаря Франца І у Львові. Активну діяльність від кінця 1920-х років розвинуло Коло антропологічних наук студентів Університету Яна Казимира у Львові, що відрізнялося від схожих студентських товариств інших університетів намаганням розвивати зв'язки антропології, етнології та праісторії, а також цих наук зі спорідненими галузями наукових знань – історією права, соціологією тощо. Таке спрямування сприяло пошукові нових методологічних підходів, щоб вирішувати народознавчі проблеми. Діяльність Кола антропологічних наук, підтримана (зокрема, матеріально) на рівні Міністерства віросповідань та народної освіти, керівництва Львівського університету та його професорів Я. Чекановського, А. Фішера, Л. Козловського, доцентів і докторів, сприяла вдосконаленню фахової підготовки майбутніх науковців, а на той час – студентів.

Наукова робота, організована в межах студентських наукових товариств, розвивалася й у Львівському державному університеті імені Івана Франка. Зокрема, у перші повоєнні роки організовано гурток фольклору й етнографії, яким опікувався М. Скорик. Однією з важливих складових діяльності цього

²² В Архівних наукових фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України в Києві І. Гілевич виявив фольклорні записи, зроблені у липні 1946 р. студентами А. Пашуком у його рідному с. Скорики та сусідньому с. Медин сучасного Підволочиського р-ну Тернопільської обл. і Вірою Столярчук у с. Боратин неподалік Луцька.

²³ Ігор Гілевич, “Наукова та педагогічна діяльність Михайла Скорика у 1944–1947 роках”, *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету)*, ред. Леонід Зашкільняк, Павел Серженга (Львів: ПАІС, 2015), 307.

²⁴ ДАЛО, ф. Р-119, оп. 20, спр. 17: План роботи філологічного факультету на другий семестр 1946/47 н. р., 1947, арк. 2.

товариства була організація польових виїздів студентів з метою зафіксувати фольклорно-етнографічні матеріали.

**SCIENTIFIC SOCIETIES OF STUDENTS
SPECIALIZED IN FOLK STUDIES AT LVIV UNIVERSITY
IN THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY:
FEATURES OF ORGANIZATIONAL PRINCIPLES AND ACTIVITIES**

Roman TARNAVSKYI
Ivan Franko National University of Lviv
Department of Ethnology
1 Universytetska str., Lviv 79000, Ukraine
e-mail: roman.tarnavskiy@lnu.edu.ua

The peculiarities of organizational bases of scientific work of students specialized in folk studies at Lviv University at different stages of its history (as the Emperor Franz I Imperial-Royal University of Lviv (before 1918), as Jan Casimir University of Lviv (1919–1939) and as Ivan Franko State University of Lviv) are characterized. Particular attention is paid to the forms of activity of student scientific societies.

As a result of the study, it was stated that one of the important components of the organization of folk studies at Lviv University were student scientific societies, organized directly on the initiative of students interested in various fields of folk studies. One of the first such societies – the Ethnographic Circle – emerged at the Geographical Institute of the Emperor Franz I Imperial-Royal University of Lviv.

The Circle of Students of Anthropological Sciences of the Jan Casimir University of Lviv have been active since the late 1920s. It differed from similar student societies in other universities in its efforts to develop links between anthropology, ethnology, and prehistory. The society also taxed the connections of these sciences with related branches of scientific knowledge – the history of law, sociology, etc. This direction contributed to the search for new methodological approaches to solving c problems of folk studies.

The activities of the Circle of Anthropological Sciences were supported (in particular, financially) at the level of the Ministry of Education of the Republic of Poland, the leadership of Lviv University and its professors Jan Czekanowski, Adam Fischer, Leon Kozłowski, associate professors and doctors. This activity contributed to the improvement of professional training of future scientists, and at that time – students.

Scientific work, organized within the framework of student scientific societies, was also developed at Ivan Franko State University of Lviv. In particular, in the first postwar years a Circle of Folklore and Ethnography was organized, Mykhailo Skoryk took care of this society. One of the important components of the society's activity was the organization of field trips of students in order to record folklore and ethnographic materials.

Keywords: Lviv University, student scientific societies, ethnology, anthropology, folklore.

REFERENCES

- “Ankieta Koła Etnologicznego Stud. Uniw. Stefana Batorego”. *Lud* 26 (1927): 139. (in Polish).
Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. 26, op. 15, spr. 800: Knyha protokoliv skladannia doktors'kykh ispytiv i vidhukiv na doktors'ki roboty, humanitarnyj fakul'tet. 1932–1933. (in Ukrainian and Russian).
Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. R-119, op. 20, spr. 17: Plan roboty filolohichnoho fakul'tetu na druhyj semester 1946/47 n. r. 1947. (in Ukrainian and Russian).

- Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. R-119, op. 20, spr. 18: Zvit pro robotu filolohichnoho fakul'tetu za 1946/47 n. r. 1946–1947. (in Ukrainian and Russian).
- Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. R-119, op. 3, spr. 175: Navchal'ni plany dlia I–III kursiv pryrodnychoho fakul'tetu. 1940. (in Ukrainian and Russian).
- Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. R-119, op. 3, spr. 195: Zvity pro robotu kafedr istorii starodavn'oho svitu, serednikh vikiv, novoi istorii, arkheolohii ta istorii mystetstva za 1939/40 n. r. 1940. (in Ukrainian).
- Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti. F. R-119, op. 7, spr. 1: Zvity pro navchal'nu i naukovu robotu universytetu za 1944/45 n. r. 1945. (in Ukrainian and Russian).
- Franko, Ivan. “[Zasidannia etnografichno-statystychnoho kruzhka]”. Ivan Franko. *Dodatkovy tomy do zibrannia tvoriv u p'iatdesiaty tomakh. Tom 53: Literaturoznavchi, fol'klorystychni, etnografichni ta publitsystychni pratsi (1876–1895)*. Kyiv: Nauk. dumka, 2008. 122–123. (in Ukrainian).
- Gajek, Józef. “Sprawozdanie z czynności “Koła Nauk Antropologicznych” studentów U. J. K. za rok 1928/1929”. *Lud* 27 (1928): 191–192. (in Polish).
- Hilevych, Ihor. “Naukova ta pedahohichna diial'nist' Mykhajla Skoryka u 1944–1947 rokakh”. *Istoriia ta istoryky u L'vivs'komu universyteti: tradytsii ta suchasnist' (do 75-littia stvorennia istorychnoho fakul'tetu)*. Red. Leonid Zashkil'niak, Pavel Sierzhenga. L'viv: PAIS, 2015. 302–310. (in Ukrainian).
- Kachmar, Volodymyr. “Akademichna hromada”. *Encyclopedia. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka. Tom I: A–K*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka, 2011. 124–125. (in Ukrainian).
- Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9–1909/10)*. Zestawił Dr. Wiktor Hahn. Lwow: I Związkowa drukarnia, 1912. 711 s. (in Polish).
- Krykun, Mykola. “L'vivs'kyj universytet avstrijs'koho periodu”. *Encyclopedia. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka. Tom I: A–K*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka. 38–53. (in Ukrainian).
- M. Z. P. [Maria Znamierowska-Prüfferowa]. “Koło Etnologów studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie”. *Lud* 30 (1931): 269–272. (in Polish).
- Oleksin, Edward. “Koło Nauk Antropologicznych Studentów U. J. K. we Lwowie”. *Lud* 26 (1927): 130–132. (in Polish).
- Projekt Statutu Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*. Lwów, 1934. (in Polish).
- “Spohady Lidii Kots'-Hryhorchuk pro L'vivs'kyj universytet u 1940-ykh rr.”, interv'iuer Yuliia Tsymbala. *Arkhiv L'vivs'koho universytetu*. 25.02.2016, dostup otrymano 20.08.2020, <https://archive.lnu.edu.ua/spohady-lidii-kots-hryhorchuk-pro-lvivskyj-universytet-u-1940-yh-rr>. (in Ukrainian).
- Statut Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*. Warszawa, 1926. (in Polish).
- Statut Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*. Warszawa, 1929. (in Polish).
- Tarnavs'kyj, Roman. “«Kabinetni vcheni» Etnolohichnoho instytutu Uniwersytetu Yana Kazymyra u L'vovi: Ivan (Yan) Kukhta ta Karol' Koranyj”. *Naukovyj zbirnyk Zakarpats'koho muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu* 4 (2018): 8–14. (in Ukrainian).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32*. Lwów: Drukarnia naukowa, 1931. (in Polish).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33*. Lwów: Drukarnia naukowa, 1932. (in Polish).

- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akad. 1933/34 i 1934/35.* Lwów: Drukarnia naukowa, 1934. (in Polish).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1936/37³ 1937/38.* Lwów: I Związkowa drukarnia, 1937. (in Polish).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36.* Lwów: Drukarnia naukowa, 1935. (in Polish).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39.* Lwów: I Związkowa drukarnia, 1938. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1924/25, 1925/26 i 1926/27.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1927. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w latach akademickich 1927/28 i 1928/29.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1929. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1933/34 oraz zmiany zasle w latach 1929/30, 1930/31, 1931/32, 1932/33.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1934. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1934/35.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1935. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1935/36.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1936. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1936/37.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1937. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1937/38.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1938. (in Polish).
- Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39.* Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1939. (in Polish).